

Landsbyliv fagbilag

Nr 1 - julen 2010

Tema:

Faglig utdanning i HelsePedagogikk og Sosial Terapi

Fra redaksjonen

Vi ønsker våre lesere velkommen til et nytt initiativ innenfor den norske helsepedagogikken og sosialterapien. Dette fagbilaget er tenkt som en støtte til den nye utdannelsen som vi håper begynner på Rudolf Steinerhøyskolen i løpet av 2011, og på samme tid en støtte til utviklingen av vårt yrke her i landet.

Vi velger å sette Utdannelse som tema i denne første utgaven. Dette fordi vi vil bidra til å heve bevisstheten rundt rekruttering til den planlagte høyskoleutdannelsen. Vårt håp er at medarbeidere og potensielle medarbeidere vil lese dette og bli inspirert til å følge en dypere utdanning i dette faget de har valgt.

Fagbilaget er vesentlig forskjellig fra tidsskriftet *Landsbyliv*. Tidsskriftet har som mål å representere og gjenspeile helheten i våre virksomheter, mens fagbilaget appellerer til medarbeidere (og andre) som vil fordype seg i selve yrkesfaget.

Til denne utgaven har vi valgt fire lengre innlegg.

Vi begynner med første del av Elisabeth Husebøs avsluttende arbeid ved blokkukeseminaret i Helsepedagogikk og Sosialterapi. Denne utdannelsen skapte grunnlaget for opprettelsen av det Norske Forbundet for Helsepedagogikk og Sosialterapi som nå avslutter sit forhold til utdannelsen ved at Rudolf Steinerhøyskolen overtar det. Husebø har utført et lengre og grundig arbeid som viser hvor viktig det sosiale er i terapiarbeid, og hvordan vi tar helhetlig tenkning alvorlig. Dette innlegget danner en bro til den nye utdannelsen. Vi vil trykke den andre delen i neste utgave av fagbilaget.

I arbeidet vårt bruker vi fellesskapet som et terapiverktøy, noe som er grunnleggende i Husebøs innlegg. Peter Roth skrev også om dette, og vi tilbyr våre lesere hans tanker om det sosiale som terapi. Roth var med å

Foto: Borgny Berglund

stifte den første Camphill landsbyen, Botton Village, som i sin tid dannet modellen for utviklingen av Camphill landsbyer rundt om i verden.

I Sverige har de også utviklet en yrkesutdanning og Jon Geelmuyden sammen med Björn Bolin beskriver hvordan denne er blitt bygget opp. Vi kan lære mye av våre nordiske naboer, og setter pris på at utdannelsen blir utviklet litt forskjellig i de forskjellige land. Mangfold er viktig.

Vi avslutter dette første fagbilaget med et innlegg om FN-Konvensjonen med særlig fokus på hva som er skrevet der om utdanning, skrevet av Rigmor Skålholt, medlem av fagredaksjonsgruppen for bilaget. Dette er en konvensjon som Norge vil, før eller

senere, ta i bruk som basis for lovverk. Dette ser ut til å ta lengre tid enn vi hadde regnet med, noe vi ikke egentlig kan være stolt av. Det er derimot viktig at vi tar utdanning alvorlig, ikke bare for medarbeidere, men for alle de som er tilknyttet våre steder.

Vi håper at våre lesere vil ha utbytte av dette initiativet. Vi setter stor pris på tilbakemeldinger så vi kan utvikle det videre på en måte som er til nytte for dere.

REDAKSJONEN: Jan Bang, Rigmor Skålholt, Petter Holm, Dag Balavoine og Ingrid Braune.

Den sosiale grunnlova som grunnlag for sosialterapi

FØRSTE DEL

Avsluttande oppgåve til blokkvekeseminaret i Helsepedagogikk og Sosialterapi.

Tekst av Elisabeth Husebø

”Sunnbeita til eit samfunn av menneske som arbeidar saman vert større jo mindre den ein-skilde gjer krav på fruktene av sitt eige arbeide, det vil seie jo meir ein gjev av desse fruktene til medarbeidarane sine, og jo meir eins eigne tarv vert tilfredsstillta, ikkje av eige arbeid, men av arbeidet til dei andre.”

Rudolf Steiner 1905

Innleiing

Den sosiale grunnlova var tidleg eit element i det helsepedagogiske arbeidet. Til dømes står det i ”Det Første Memorandum” av Karl König frå 1945 at Camphill - medarbeidarar er forventa å gjere sitt arbeid ikkje ”for betaling i vanlig forstand” men ”ut frå kjærleik til barn, sjuke, lidande, ut frå kjærleik for jorda, hagen, skog og mark og alt som er i fellesskapen si varetekt”.

Dette at medarbeidarane etterstrevja å leva etter den sosiale grunnlova, der arbeid og løn er skilt frå kvarandre, skapa ei grunnstemning der det helsepedagogiske arbeidet kunne utfalda seg.

Dette gjaldt då for medarbeidarar i ein *skule*, der ein ikkje ville rekna barna med i ”fellesskapen av menneske som arbeidar saman”, men snarare som arbeidsoppgåva til denne gruppa.

I 1955 starta den første *landsbyen*, eit sosialterapeutisk samfunn for vaksne, nokre av dei med utviklingshemming. Her var det naturleg å rekne med også dei som har ei utviklingshemming i gruppa av ”menneske som arbeidar saman”.

Denne oppgåva vil ta for seg korleis målsettinga å implementera ”Den Sosiale Grunnlova” har verka inn på arbeidet med vaksne menneske med utviklingshemming, og kva for praktiske utslag det har gjeve, i ymse sosialterapeutiske fellesskap i ulike land i dei siste femti-seksti åra.

Den Sosiale grunnlova i si samanheng - Tregreiningstanken

Den sosiale grunnlova vart formulert av Rudolf Steiner i 1905, i essayet ”Theosophie und Sozialen Fragen” i tidsskriftet ”Lucifer-Gnosis”.

På denne tida vart det allment snakka om ”det sosiale spørsmål”, ”den sosiale naud”. Der var ei kjensle av at samfunnsutviklinga hadde kome inn på eit blindspor. Den materielle nauda blant dei arbeidande klassar var stor, men arbeidarrørsla, tufta mellom anna på verka til Karl Marx, hadde begynt å få slagkraft. Steiners tilnærming til det sosiale spørsmål, var (mellom anna) at ein måtte slutte å sjå på arbeid som ei vare som kan kjøpast og seljast. ”Det det kjem an på, er at det at ein arbeidar for medmenneska sine, og det at ein får ein viss innkome, er to ting som er skilt frå kvarandre.” utdjupar Steiner.

Den sosiale grunnlova vert ein del av ideen om ”Det tregreina samfunnet”, som Steiner spesielt i åra rundt og under første verdskrigen var oppteken av, og utdjupa. Svært enkelt kan ideen skisserast slik:

Dei tre greinene av samfunnet er:

- **Åndslivet;** kunst og kultur, skule, religion, osb. Idealet for dette området er *Fridom*.
- **Rettslivet** (mellomsfæra) Her høyrer politikk, lovverk, osb. heime. Idealet for dette området er *Likskap*
- **Næringslivet** (økonomisfæra); skaping og fordeling av verdjar. Idealet er *Brorskap*.

Desse sfærane vev inn i kvarandre, (slik som lekam, sjel, og ande vev inn i kvarandre i kvart menneske) I samfunnslivet er det viktig å sjå ”I kva for område er me no? Kva for prinsipp skal gjerast gjeldande for dette spørsmålet?”

I ideen om det tregreina samfunnet høyrer den sosiale grunnlova heime i området ”næringsliv”, området der idealet om *brorskap* er det grunnleggande.

Ein kan kjenna att ideen frå det gamle sosialistiske slagordet ”yt etter evne, få etter behov”. Men der dette slagordet vert satt fram som eit ideal å streva mot, set Rudolf Steiner fram si sosiale grunnlov som noko på linje med ei naturlov; Om ein fylgjer dette, er resultatet at samfunnet vert sunnare; prøver ein å jobbe mot det, vert samfunnet sjukt.

Om eg til dømes lagar hundre par sko med tanke på å behalda dei alle for meg sjølv, medan naboen bakar så mykje brød til seg sjølv at han vert sjuk av å eta det alt opp, er dette ei total meningsløyse, ein sjukdom. Fruktene av arbeidet, i dette dømet skorne og brødet, må gå til andre. Og kvar av oss treng frukter frå mange menneskes arbeid for å få behova våre dekkja. Så langt er det vel greitt for dei fleste å fylgja tankegangen.

Definisjonen av behov; kva treng me, er nok vanskelegare å verta samd om. Løn i vanlig forstand set ein direkte samanheng mellom kor mykje ein klarar å arbeide, og kor mykje ein skal få av fruktene av andre menneskes arbeid. Men om eg har nedsett funksjon, og berre klarar å lage ti par sko, eller finn meir effektive arbeidsmetodar slik at eg kan lage tusen par sko, er det ikkje sikkert at behova mine endrar seg for det.

Fortsetter på neste side

Og om eg og grannen min arbeidar akkurat like mykje, kan behova vera ulike. Det er ikkje derfor sikkert at "lik løn for likt arbeid" (kvinnerørslas slagord) vil gje den mest rettvise fordeling av arbeidsfruktene.

Når fruktene av arbeidet skal fordelast, er det viktig å huske på at vi i næringslivet skal ta utgangspunkt i *brorskap*:

I ein syskenflokk kan ein finne svært forskjellige barn, med heilt ulike evner og behov. Den eine treng kanskje ein rullestol, den andre ei høgare utdanning, og den tredje ein hammar og nokre spiker. Å snakka om likskap her er meiningslaust. Kva skal ein med rullestol om ein kan gå, hammar og spiker om ein har ti tommeltottar, eller høgare utdanning om ein berre har interesse for å arbeida praktisk?

Rudolf Steiner arbeida i åra etter første verdskrigen for å få statar til å organisera seg etter tregreiningsideén. Sjølv om interessa til tider var ganske stor i nokre kretsar, vart det ikkje av at noko land eller område tok opp ideane og prøvde å omsette dei i praksis.

Ymse antroposofiske miljø, som Steinerskular, bankar, biodynamiske gardar, har streva etter å gjera verkeleg det eine eller andre perspektivet av tregreiningstanken. Og lefefellesskap, som omfattar alle sider av livet, har satt seg som mål å verkeleggjere ideen, om enn i liten målestokk. Dei fleste lefefellesskap tufta på antroposofiske idear er sosialterapeutiske, d.e. dei inkluderar menneske som har ei utviklingshemming eller utviklingsforstyrning.

Starten på bufellesskap for vaksne i Camphillsamanhang – grunnleggande filosofi

Alt i Camphill-skulane innretta ein arbeid og innfriing av behov etter den sosiale grunnlova.

Men her var det dei som tok seg av barna, som var dei som arbeida, medan barna var arbeidsoppgåva deira.

Når arbeidet med vaksne med ymse behov for støtte skulle ta til, var spørsmålet: korleis kan "samfunnet av menneske som arbeidar saman" utvidast til å inkludere dei som er såkalla "yrkeshemma"?

Lat oss først sjå litt på dei grunnleggande forskjellane mellom pedagogikk (inkludert helsepedagogikk) og sosialterapi, ut frå ein antroposofisk tilnæringsmåte:

I pedagogikken kan læraren påverka vesensledda til barnet etter fylgjande mønster:

Eg-et til læraren kan påverka astrallekamen til barnet
Astrallekamen til læraren kan påverka eterlekamen til barnet
Eterlekamen til læraren kan påverka den fysiske lekamen til barnet

Det vil seie at eit høgare vesensledd hos læraren kan påverke eit lågare vesensledd hos barnet.

I sosialterapien derimot, er det slik at eit lågare vesensledd i samfunnet, kan påverka eit høgare vesensledd i individet:

Den fysiske omgjevnaden verkar inn på eterlekamen til individet
Den eteriske omgjevnaden verkar inn på astrallekamen til individet
Den astrale omgjevnaden verkar inn på Eg-et til individet

"Omgjevnaden" i alle sine fasettar, består jo av, og vert påverka av, alle (og alt) som er ein del av han. Slik vert alle individ i samfunnet/fellesskapen påverka av dei andre, men indirekte, ikkje rett frå person til person slik som i lærar/elev-tilhøvet.

Foto: Borgny Berglund

Retten til å få vera med å skapa, og å bæra ansvaret for, denne omgjevnaden; til å vera med "å skapa verda" gjennom arbeid, er grunnleggande for det vaksne mennesket. Denne retten gjeld i dei sosialterapeutiske landsbyane på lik linje for folk med og utan diagnose.

Og korleis vart så arbeidet, og oppfylling av behov, organisert?

Arbeid vart fordelt etter kva som trengte å gjerast:

Fruktene av arbeidet må vera noko som andre har bruk for.

Kven desse andre er kan ligge på forskjellig nivå: I husfellesskapen trengst det at nokon lagar mat, at nokon vaskar hus og klede, at nokon tømmer søpla. I landsbyfellesskapen trengst det at nokon dyrkar grønnsaker og mjølkar kyr, at nokon gjer kontorarbeid, at nokon held forsamlingsalen i god stand, osv.

Og i den større fellesskapen rundt finst det barn som treng fine leiker, folk som treng koppar og vasar og borddukar osv.

Innafor ramma av kva som trengst å gjerast, prøver ein så å finna kvar individa høyrer best heime; kvar dei har mest å gje, og også kan få utvikla potensialet sitt best. Det er ikkje alltid samanfall mellom kva eit individ har lyst til, og kvar arbeidsinnsatsen hans trengs. Men dette kan ofte opne for potensial som folk ikkje sjølv trur dei har. Dette gjeld i like stor grad for dei med og utan ei diagnose.

Ansvar vert fordelt etter evne: nokre menneske kan ta sjølvstendig ansvar for ei avgrensa oppgåve, andre kan ta ansvar for å leggja til rette arbeid for mange, andre igjen kan ta ansvar for å gjera ein delprosess i eit arbeid bra dersom det er lagt til rette for det. Å kunna ta ansvar er noko som ein kan veksa inn i; ein må t.d. læra og meistra ei oppgåve før ein kan ta ansvar for ho. Ansvar er også noko ein veks av; Dette er kva Peter Roth, grunnleggaren av Botton Village, skriv om dette:

"Å verta vaksen beng saman med viljen til å ta ansvar - ikkje for ein detalj... men for ein heilskap... med ymse deloppgåver... Klaginga over at ansvar tynger, ofte også trøttheita til dei "normale" medarbeidarane,

Foto: Borgny Berglund

får det ikkje til å sjå ut som om ansvar er noko å streva etter. Vår samtid gjer det lett for seg med ansvar; jo større ansvar, jo høgare løn – gjennom det vert ansvar noko å streva etter på jorda...

Verkelegheita om ansvar vil spela ein stor rolle i framtida til Sosialterapien; den vil erstatta "hierarkiet" og dei finansielle fylgjene av det. Ved sjølvsyn kan ein kome til denne innsikta: når ein av oss medarbeidarar tar ansvar for matlaginga, vil han også ta ansvar for fylla opp forråda av det som manglar i matbua. Naturligvis, ein bebuar kan lage mat, men den sosiale pålitelegheita, ansvaret for kretsloopet av matlaging, forråd, påfyll av varer, ligg vanlegvis hos ein "normal" medarbeidar – ikkje berre fordi pålitelegheit og ansvar er dygder ein kan læra med intellektet, men som krev mykje sjølvforsaking, men også fordi vi "normale" treng det for sjølvmedvitet vårt å ta ansvar. Denne trongen for ansvar er konstitusjonelt forankra i oss, vi vert ikkje så lett kvitt han. I tillegg er det slik at samfunnet ofte ikkje tillet at "funksjonsbemma" får ansvar.

På den andre sida anar dei funksjonsbemma at det å ta ansvar betyr eit skritt i det å verta vaksen, eit vidare steg vekk frå barndommen og i det å ta sin eigen lagnad på alvor...

Lukkast det oss å få dei til å ta opp element av ansvar, så vert viktige eigenskapar og ferdigheiter ... tatt i

bruk, og skiljelinja mellom "funksjonsbemma" og "medarbeidar" vert meir og meir utviska"

(Frå "Lebensformen, side 14/15. Mi oversetting)

Oppfylling av behov/"løn"

I Storbritannia var dei sosialterapeutiske landsbyane til byrjinga av 90-talet lagt under arbeidsdepartementet; dei var registrert som verna verkstader. Det var ein føresetnad at 25% av utgiftene i landsbyen skulle dekkast av deira eige arbeid, resten kom som eit statleg tilskot; frukter frå arbeidet til storsamfunnet (gjennom skattepengar) kan ein vel kalla det.

Det vart ikkje betalt ut trygd direkte til einskildpersonar. Det var soleis berre ein, samla pott med pengar, som alle behov skulle dekkast frå. Pengar til det ein kan kalla "personlege utgifter", t.d. lomme pengar og klede, vart kanalisert gjennom husfelleskapa, for både bebuarar og medarbeidarar. I husfelleskapen fekk alle også dekkja behova for tak over hovudet, mat, og alle andre behov som ein elles dekkar med løna si, om ein har ei løn i vanleg forstand.

Kunnskap om karma og reinkarnasjon som reiskap kvardagen – urbiletet av mennesket

"Å verna om urbiletet av mennesket overalt der det er truga"

Dette var ein av dei første formuleringane av kva som er målsettinga til Camphill-rørsla.

"Urbiletet" er eit omgrep frå Goethes naturlære. Veldig kort kan det forklarast slik:

I den åndelege verda finst det eit urbiletet, ein "modell" for til dømes blomen "ROSE". Dette urbiletet vil innehalde alle potensial som "Rose" har, slik som t.d. fargevariasjonar.

Når ei roseplante veks vil den ha som mål å bli lik dette urbiletet. Men t.d. dårleg jord, sjukdom, at den er utsett for sterke vindar, tørke o.s.b. kan føre til at denne einskildplanta vert forkrøpla. Dette endrar ingenting i urbiletet. Ein god gartner vil ha ei aning om kva urbiletet er, og freista gje planta dei beste vilkåra for å verta så lik dette som mogeleg. Å fullt og heilt verkeleggjere det åndelege urbiletet kan ikkje noko jordisk plante klara; kvar rose gjev uttrykk for ulike aspekt av urplanta.

Læra om reinkarnasjon inneber at kvart menneskje har ein vesenskjerne, som gjennom gjentekne jordeliv strevar mot å verta lik urbiletet av mennesket (som etter skapingsforteljinga i Bibelen er lik med biletet av Gud; "i sitt bilete skapte han dei")

Her er det sjølv sagt ikkje snakk om fysisk å verta som dette biletet; det er snakk om indre kvalitetar.

Innan arbeidet i helsepedagogikk og sosialterapi møter vi menneske der omstende som fødselsskadar og kromosomfeil kan ha forkrøpla instrumentet som vesenskjernen har til rådighet for å uttrykka urbiletet med.

Som sosialterapeut/helsepedagog kan ein ha hjelp av å minna seg sjølv om at det **ikkje er utviklingshemning i vesenskjernen** som kjem til uttrykk i dei forskjellige handikappa folk kan ha. For alt vi veit, kan den som er multihandikappa ha kome mykje lenger enn oss sjølve i utviklinga av essensielle menneskelege eigenskapar som kjærleiksevne, viljestyrke og visdom. Og i den vidare utviklinga av slike eigenskapar, kan det så kalla handikappet kanskje til og med vera ei hjelp snarare enn eit hinder?

Slike tankar om kva eit menneske er kan vera ei hjelp i arbeidet med å skapa ein fellesskap tufta på likeverd.

Det sosiale som terapi

Artikkelen er oversatt fra tysk «Das Soziale als Therapie» av Rigmor Skålholt og Veronika Schmid

Tekst Peter Roth

Innledning

Sosialterapi er ikke bare et ord. Det betyr helbredelse, terapi gjennom den sosiale struktur som omgir den syke. Men den syke er ikke det utviklingshemmede menneske. «Den syke», det er oss alle. Intensjonen for sosialterapien kan bare være å bygge en sosial struktur som virker helbredende for dens medlemmer. Ellers ville det være et slags sykehus og ikke en sosial organisme. Et sykehus for "tilfeller", for pasienter, for unntakssituasjoner. Men en landsby, - også når den er i en by, også for stoffmisbrukere, for løslatte fanger, for kronisk psykisk syke o.s.v. er i vesentlig grad aldri *for*; men *med* disse menneskene. Det betyr: Ikke de enkelte ting som gjøres der (arbeid, kulturelle og religiøse aktiviteter, kunstterapi m.m.), men den *sosiale organisme* med dens mangfoldige forgreninger og ansvarsområder er det avgjørende og helbredende.

Denne sosiale organisme omfatter ikke bare "pasientene", de som det skal dras omsorg for, men også de «normale» medarbeiderne, som har bestemt seg for å dele sin menneskelige eksistens med pasientene og for å opphøye den handikappede til en mer allmenn mennesketilværelse. Men det betyr i en viss grad å oppgi egoismen av egen eksistens. (Utføres videre nedenfor).

Begrepet «normal» henger sterkt sammen med den aktuelle tid det opptrer i. Vi - medarbeiderne og i videste forstand «tidsfellene» - takker vår normalitet dagens intellekt, som muliggjør utviklingen av vår nåværende jeg-bevissthet. Menneskehetshistorien presser fram jeg-bevissthetens utvikling. Nettopp derfor er vår tids «normale» grusomme barbarer sammenlignet med tidligere tiders mennesker med sine hjerte-, ånds- og fysiske egenskaper. Men disse hadde heller ingen eller bare en svak jeg-bevissthet. Vårt intellekt er imidlertid sosialt en fullstendig ubrukkelig

sjele-egenskap. Nettopp på dette provisoriske jeg-intellekt måtte Rudolf Steiner bygge. Hans foredrag og bøker bærer intellektets kledning på det mest fullkomne, uten å falle inn i det abstrakt vesensløse. For det konkret-åndelige er intellektet den mest menneskelige egenskap.

All *sosial* virkelighet har noe felles og i dette samtidig sin største oppgave: Gjensidigheten. Å utforme denne gjensidigheten er sosialterapiens største vanskelighet. Og ikke bare for sosialterapien, men for hver sosial organisme i vår tid. Om det nå er en stat, en bedrift eller et fellesskap. I vår tid er i grunnen ethvert formynderi på feil plass. Nå må jo utviklingshemmede på den ene side bli ledet, på den annen side forstyrres dette det sosiale. Ofte blir vi stående i sosiale former slik de blir pleiet på helsepedagogiske steder for barn og unge. Det gjelder ikke bare for «normale» medarbeidere. Ofte har også de utviklingshemmede voksne ("landsbyboerne") vanskeligheter med å komme til et gjensidig og likeverdig forhold til andre idet de selv vil forbli barn og at det å bli voksen faller dem tungt.

Hvorfor?

Det å bli voksen avhenger av å være villig til å ta ansvar - ikke om man gjør noe bedre eller dårligere (koke poteter, pusse en trebit osv), men å være ansvarlig for en helhet. For eksempel å levere så og så mange dukker til de som vil kjøpe dukkene, for klesvasken i en husholdning, for kjøkkenet osv. Å være ansvarlig for en helhet som omfatter deloppgaver. Selvfølgelig kan medarbeidernes sukking over ansvars last og deres tretthet gjøre det lite attraktivt å ta ansvar. Vår tid har generelt et nokså lettvtint forhold til ansvar: Jo mer ansvar desto mer lønn. Gjennom det blir ansvar gjort til noe som rent jordisk er å trakte etter. Og i tillegg får ansvarsbæreren en glorie.

Ansvars virkelighet kommer til å spille en stor rolle i fremtidens sosialterapi. Den kommer til å erstatte «hierarkiet» og de økonomiske følger dette har. Når vi iakttar oss selv blir denne

påstanden enda klarere: Når en av oss medarbeidere skal overta kokingen, så vil han sørge for å bestille varer og se etter hva som mangler i spiskammeret. Naturligvis kunne en landsbyboer lage maten. Men den sosiale pålitelighet, ansvaret for kokings kretsløp, forråd og etterbestilling av varer ligger vanligvis hos en «normal» medarbeider. Riktignok er pålitelighet og ansvarlighet dyder som kan læres med intellektet, men vi «normale» har behov for å overta ansvar for vår egen selvbevissthets skyld. Denne trangen til ansvar er konstitusjonelt forankret i oss, vi gir ikke så lett slipp på det. I tillegg er det slik at samfunnet ofte ikke tillater «handikappede» å ta ansvar.

På den annen side aner de utviklingshemmede at det å ta ansvar er et skritt mot å bli voksen. Det innebærer å forlate barndommen og ta sin egen skjebne alvorlig. Sjalousi, ærgjerrighet, misunnelse er forkrøplete karikaturer av det å være voksen. Også det å være avhengig av ros og anerkjennelse.

Hvis det lykkes oss å bringe elementer av ansvar til de utviklingshemmede, så blir viktige egenskaper og evner sti-mulert, og skillelinjen mellom «hemmet» og «medarbeider» vil utviskes mer og mer.

Grunnleggende annerledes, selv om den stammer fra samme rot, er den antroposofiske helsepedagogikk, som arbeider med barn og unge. Den sosiale omgivelse som omgir et barn er viktig, men viktigere er det å erkjenne dets handicap. Barnet kan ennå formes, mens den voksnes legeme har festnet seg. Å gi barnet en helbredende sosial omgivelse som det kan leve i er derfor bare en av flere virkemidler som står til rådighet for helsepedagogene. Men de arbeider også med medisinske midler, med pedagogikk tilpasset steinerskolens rammeplan, med helseeurytmi osv.

Vanskeligheten innen sosialterapien beror ofte på at medarbeiderne tidligere arbeidet i helsepedagogikken. Der er bestrebelsen å erkjenne konstitusjonsavvik, typiske sykdomsbilder slik som småhodet, epilepsi osv.

Foto: Borgny Berglund

Men dette kan for sosialterapeuten bli et hinder for å anerkjenne den utviklingshemmede som medmenneske.

Blant de voksne spiller det sosiale i dag en ennå ikke helt overskuelig rolle. Det betyr for all del ikke at man skal avstå fra den antroposofiske menneskekunnskap slik den blir tilstrebet i helsepedagogikken. Slik utdyper E. Zeylmann i sitt nylig utgitte verk «Hvem var Ita Wegman?» den medisinske menneskeerkjennelse som en søyle for den fremtidige sosiale ordening. Naturligvis må ikke menneskene bli spesialister i diagnostikk. Men enkeltmenneskene kan ikke virkelig bli erkjent og forstått – heller ikke din egen kone, barn -, uten nøyere å oppleve deres blekhet, fedme, kortpustethet osv. Uten denne mer allmenne medisinske menneskekunnskap – hvor hjertets virksomhet er like mye utfordret som i ethvert forhold mellom mennesker – kurerer medisinen bare symptomene.

Det finnes mange sosiale organismer. Den mest omfattende er hele menneskeheten. Mangfoldige og ulike er folkens sosiale sammenhenger. Nasjoner står i sammenheng med det, men er bestemt av det politiske. Så finnes det de mange menneskelige interessefelleskap i videste forstand fra familien til Amnesty International. Det nye ved den antroposofiske sosialterapi er at landsbyens sosiale organisme ikke er konstituert gjennom de enkelte typene som vi kjenner fra helsepedagogikken, men de oppstår gjennom arbeidet på gården, i verkstedene, livet i husholdningene. Det gjennomgående menneske-

kelige er det nye ved sosialterapien, for det er livet *sammen med*, ikke *for* de handikappede. Det å føye seg inn i en menneskelig-normal, sosial organisme er for den voksne det egentlig terapeutiske. Dette skjer gjennom arbeidsvirksomhet i landbruket, koking, husholdning, syng, snekring osv. Individuelle svakheter, hindringer og ubehjelpelighet er i grunnen noe om står igjen fra barndommen, det skulle ikke stå i forgrunnen nå. Forskjellen mellom «landsbyboere» og «medarbeidere» utviskes litt etter litt: Landsbyboerne lærer å identifisere seg mindre og mindre med sitt handikap, og medarbeiderne lærer å ta de personlige preferanser for alvorlig. Og begge lærer å tjene verkstedets, landbrukets, husholdningens vesen osv. En forståelsesfull medfølelse trer istedenfor sentimentalitet eller følelseskulde. Enhver sosiale organisme har i dag disse fiender noe som vi jo alle vet så alt for godt.

Antroposofisk helsepedagogikk er; antroposofisk sosialterapi er *ikke* i samme forstand. Helsepedagogikken kan se tilbake på mange tiårs erfaring både med hensyn til erkjennelse og det som gjøres ut fra disse erkjennelser. Den er allerede en organisme av noe som er oppnådd. Sosialterapien derimot er i ferd med å bli til, slik som det også er med vårt sosiale liv overhodet. Sosialterapien er avhengig av det sosiale livet selv som er i stadig forvandling. Det som sies her er *ikke*. Man kan bare si: I lys av menneskenes moralske intuisjoner, f.eks. i Camphill Botton Village, hvor det var en stadig vekslende strøm av erfaringer gjen-

nom 30 år, har det ene og andre oppstått. For andre mennesker vil det vise seg andre innsikter. Ut av de aktuelle intuisjoner vil sosialterapien i fremtiden kunne utvikle seg.

På slutten av denne almene innledningen vil jeg komme med to bemerkninger: I Karl Königs 9 landsbyforedrag som er sammenfattet i boken «*Impulser for en sosial fremtid*», er det gitt verdifulle frø som har utviklet seg til de forskjelligste utgaver av landsbyimpulsen, og i fremtiden vil det utvikle seg andre.

Den andre bemerkningen gjelder et grunnleggende spørsmål i forhold til utdanning: Den som vil arbeide sosialterapeutisk må beskjefte seg med den antroposofiske verdens- og menneskeerkjennelse. Men det som ikke kan læres og som bare kan erverves gjennom gjensidig kjærlighet er dette: Å oppgi den egne eksistens. Her kan i et sosialterapeutisk seminar bl.a. dramaøvelser være hjelpesomme. Det å måtte krype inn i et annet menneskes liv og vesen for å kunne fremstille det.

Etter disse mer almene iakttagelser kommer nå noe mer konkret som lar seg ordne på meningsfull måte som et urbilde for det nåtidige og fremtidige samliv mellom voksne, - nemlig den sosiale tregrening.

- Arbeid. (i den grad det er bestemt ut fra det assosiative).
- Det menneskelig – sosiale.
- Det åndelig – religiøse.

Arbeidets betydning

Da Botton Village ble grunnlagt i 1955, var arbeidet det egentlige sentrum som den sosiale organisme dannet seg rundt. Det daglige arbeid i husene, i landbruket og verkstedene overveier alt annet, også tidsmessig. Men det dreier seg om arbeid uten betaling; arbeid som stort sett blir utført for den andres skyld. Det kokes for å mette den andres sult. Landbruket for å bearbeide jorden, ta vare på dyrene, for å høste jordens frukter. Arbeidet i verkstedene på grunn av bestillinger. Dette er arbeid som sikrer arbeiderens dens uselviske menneskeverd. Arbeiderens lønn er vårt felles liv.

Fortsetter p neste side

Arbeidet - som dagsrytmen i stor grad ordner seg etter - har også en sosial side: Mellom de mennesker som arbeider i en gruppe på gården, i et verksted osv. oppstår det kameratskap som holder fellesskapet sammen.

Arbeidet i verkstedene har en sentral betydning for helheten. Ved at vi arbeider for andre - også for andre land og andre steder, så er arbeidet det medium hvor arbeideren blir del av menneskeheten. Arbeid med jorden gjør jorden til hjem for menneskeheten.

Arbeid, religiøst-kulturelt liv og de ulike menneskelige forhold som vi ennå skal tale om, er de tre store sosiale koordinater som enhver sosiale organisme må bygges på.

Det felles mellommenneskelige ved arbeidet fører oss til den sosiale sfære.

Den sosiale sfære

En sosial form som bygger på gjensidighet og likestilling, lar seg i grunnen ikke etablere i den antroposofiske helsepedagogikken. Denne vil først og fremst oppdra, helbrede og anspore. I samliv med voksne med og uten handikap er det det sosiale som er det avgjørende. Men fordi landsbyboeren ikke bare er en voksen, men samtidig også en som skal oppdras, er en sosialterapeutisk organisme ikke lett å skape. For eksempel må det ved måltidet herske en absolutt *likhet* ved bordet, fordi måltidet ikke er der bare for å stille sulden, men er en grunnleggende faktor for den sosiale organisme. Måltidet er en sosial hendelse av første rang. Den samme likhet må herske i forhold til hygiene. Likhet istedenfor hierarki, også i forhold til punktlighet ved måltidet, når arbeidet skal starte og i omgang med penger. Dette kan oppnås bare gjennom gjensidig kjærlighet mellom medarbeidere og landsbyboere. Denne kjærligheten kan bare vokse gjennom begeistring for en åndelig menneskeforståelse. I det daglige kommer det lite an på *hva* man sier, men *hvordan* det blir sagt. Man må alltid forholde seg til den voksne eller eldre, indre og ytre sett, også når man oppdrar ham. Dette gjelder både for medarbeidere og landsbyboere.

Leseren har sannsynligvis allerede lagt merke til at det danner seg noe av en fremtidig sosial organisme med og rundt det utviklingshemmede

menneske. Dette gjelder også i forhold til penger. Skal den enkelte bli betalt for sitt mer eller mindre gode arbeid? Medarbeidere forskjellig fra landsbyboere? En gruppe arbeidere fra en annen? Det måtte da trekkes fra en stor del til mat, bolig, administrasjon, ulike driftskostnader osv., og det ble da lite igjen til lommepenger. Derfor er systemet med at hver får det han *trenger*; og ingen mottar lønn, mye bedre, slik det blir gjort i Camphill. Likhetens prinsipp blir dermed også i det område tatt hensyn til. Den ene trenger mye, den andre lite, - den ene røyker, den andre kjøper seg bøker. Å få akkurat så mye penger som man trenger, er ikke problem for landsbyboere, men kanskje mer for medarbeidere. Den store fordelene med lønn synes å være at ingen trenger å avlegge regnskap for hvordan pengene blir brukt. Men den som har en religiøs fornemmelse kan istemme den tanken at vi til syvende og sist skylder den guddommelig-åndelige verden regnskap. Den guddommelige sfære, den egentlig kristelige, manifesterer seg også i det mellommenneskelige område. I sosiale menneskelige forhold kan noe kristelig virke. «Guds rike er i dere», heter det i Det nye Testamente. I sosialterapeutiske steder rådfører man seg med andre om hvor mange penger man trenger. Ledetanken i det sosialterapeutiske liv og i de sosialterapeutiske seminarer er derfor alltid kun denne: Det guddommelig - evige er i hvert menneske.

«Disiplin» hører egentlig hjemme bare i skolen, i militæret, i fengselet. Ikke i et livsfellesskap som er orientert mot fremtiden. Orden i det mellommenneskelige er noe annet enn disiplin. Orden må det også herske i en familie. Orden må bli et estetisk, levende begrep. Ikke et moralsk begrep. Uorden er noe heslig, som en avlagt slangehud. Man kan ikke oppnå orden gjennom tvang med voksne mennesker, men bare gjennom innsikt og bevisst medansvar.

I arbeidet (i huset, i landbruket, i verkstedet) har begrepet hierarki liten mening i sosialterapeutisk sammenheng. Den som forstår mest av det aktuelle arbeidsområde er den oppdragende, belærende, den som treffer beslutninger. Dette kan godt være to eller tre. Med hensyn til de ulike fellesskapsområder som produksjon, land-

bruk, økonomi, husholdning osv, må det dannes ansvarsgrupper hvor det også må være mulig at landsbyboere er med. Disse gruppene fungerer ikke som «inspektører», men som resonansbunn for de forskjellige områdene som de ansvarsfylt må lytte til. De enkelte ansvarsområdene balanserer seg gjensidig. Merkelig nok trengs det ikke et overordnet organ, for i gruppene inkarnerer det seg på stedet en viss grad av himmelsk fornuft. Naturligvis har disse gruppene en viss «makt». Dette «maktord» i en gruppe eller i et enkelt menneske må forvandles til langsomt å kunne bli anerkjent gjennom deres uselviskhet og vilje til å lytte og ta inn.

Makt er gammelt klarsyn som har blitt egoistisk. Penger og hierarki har dekket til ansvarlighetens egentlige vesen. Ansvarlighet er i grunnen det vesen som muliggjør en sosial organisme og som gjør hierarki overflødig. Den er broderlighetens engel og den er opptatt av helhetens vel. Den som tar opp, om så bare en liten del av dens stråler, blir erkjent og rettferdiggjort i sitt vesen, blir mer og mer gjennomskinnelig og forståelig for de andre. Dette vesen er derfor også den broderlige menneskekerkjennelsens engel - og derigjennom et stykke evig, sann helsepedagogikk.

Sfæren av dette element kommer til syne først i sølvkongen i «Goethes eventyr», og så i Schillers «estetiske brev» - som lekedrift (Spieltrieb), som kunst. Hos barnet kan man erkjenne at det å leke skjer uten nytte-aspektet. Enhver annen aktivitet har en plass i den sosiale organismen, er arbeid i ordets videste eller snevreste forstand:

Det utføres for å komme en annen til gode.

Det er et resultat av gammel karma eller kilde for ny karma.

Det er vevet inn i menneskenes sosiale nettverk.

Leken derimot er fullstendig fri, den som leker er ikke underlagt verken tvangen av det nyttige eller plikt eller avhengig av begjær.

Arbeid er en følge av syndefallet og fordrivelsen fra paradiset («i ditt ansikts sved skal du ete ditt brød») Det er opp til oss som kristne å løfte arbeidet med medarbeidere og landsbyboere inn i sfæren av en ny uskyld. Og her kan vi også tenke på Kristus-

ordet fra det Nye Testamente: «Hvis dere ikke blir som barn igjen...».

Det religiøst – åndelige

Nå skal vi se på det tredje område som hører med i enhver sosial organisme, åndslivet.

Hvordan viser den seg forvandlet i sosiale strukturer som inkluderer landsbyboere? Dette er det individuelle, skapende område hvor det sanne, uselviske jeg umiddelbart uttrykker seg: Både i det å ta imot og å være aktiv. Ved sammen å se opp til det guddommelige, for eksempel slik det skjer i en konsert, voksenopplæringsgrupper eller i den Hellige Handlingen. Vi medarbeidere synes å være normale fordi vi med vårt intellekt kan forstå oss selv og verden på et vis, og denne evnen takker vi vår vanlige jeg-bevissthet. Landsbyboerne har for det meste ikke dette intellekt til sin rådighet. Deres jeg er derfor ikke helt å fatte for dem i denne vår verden. Likevel er deres jeg nettopp derfor mye mer uselvisk, og nærmere engelen enn vårt jeg, selv om det ikke virker slik. Deres direkte opplevelse er mye sterkere enn vår, fordi det ikke må gjennom intellektet. Det er derfor både

for medarbeidere og landsbyboere ansporende og velgjørende å være med i en voksenopplæring som baserer seg mer på opplevelse, bilde og imaginasjon enn på det begrepsmessige og kausale.

Vi evner ennå ikke i vår tid å vekke det produktive og aktive element i landsbyboerne. Når vi en gang kommer til å lykkes med det, kan de bli våre lærere på veien til ånden. Våre forestillinger av vårt høyere jeg er begrenset, så og si uorganiske og selvopptatte. «Vi» er atskilt fra vårt høyere jeg gjennom vårt vanlige jeg som har blitt til gjennom intellektet. Landsbyboerne er ufrie, men de er direkte tilgjengelig for livaktigheten av det høyere og derfor det sosiale selv.

For det religiøst-åndelige er vi fullstendig hengitt til vår individuelle intuisjon. Bibelaften som Karl König stiftet er en innretning hvor det sosiale løftes opp fra nytighetsnivået inn i dets egentlige sfære: det religiøst-åndelige.

Voksenopplæringsgrupper som holdes felles for landsbyboere og med-

arbeidere, muliggjør den viktige likevekt mellom arbeid og læring. Denne likevekten er svært viktig, slik som også arbeidet i verkstedene, på gården og i husholdningen er det. For gjennom dette blir både landsbyboere og medarbeidere medlemmer av menneskeheten i en dypere forstand. I voksenopplæringen blir menneskehetens kultur, skaperverket i dets mangfoldighet formidlet. Evnen til å ta inn disse innholdene gjør at de blir medskapende i framstillingen. De identifiserer seg med disse innholdene. Natur- og bevissthetsutvikling er i sin utvikling ikke bare fortid: Gjennom identifiseringen blir de selv en del av denne tilblivelsen.

De forskjellige konkrete, sosialterapeutiske forsøk har dette felles: De er i en prosess av å bli til. De er vordende. Slik som mennesket selv er i prosess og utvikling, slik er også dets sosiale organismer i stadig forvandling. Det som blir til er ufullkomment og forskjelligartet, men det guddommelige kan gripe inn i det.

LSS-utdannelsen på Vårdinge – en inkluderende kunnskapsvei

Lenge har vi i den helsepedagogiske/sosialterapeutiske bevegelsen søkt etter en kunnskapsvei som skulle kunne danne grunnlag for det arbeid som gjøres med utgangspunkt i Rudolf Steiners antroposofiske tanker, og samtidig muliggjøre en gjensidig forståelse og en utviklende dialog med omverden.

Av Jon Geelmuyden og Björn Bolin

Dette krever både en omfattende kunnskap om hvordan man idag allment ser på den menneskegruppe som vi vil hjelpe, og en fordypet kunnskap om antroposofien.

Det krever i det hele tatt en skoleing i å *skape kunnskap*, noe som gjerne fører til en kraftig teoretisering og at man fjerner seg fra den virkelighet som vi som pleiere, m.m.,

møter i hverdagen. All den erfaring og de praktiske evner som finnes der, må også tas med i beregningen og verdsettes som virkelig kunnskap – men hvordan?

Siden høsten 2009 finnes det en utdanning som bygger på disse tanker – LSS-utdannelsen på Vårdinge (i nærheten av Järna i Sverige; LSS står for "Lagen om Stöd och Service för vissa fuktionshindrade", som er den svenske omsorgsloven). Denne utdannelsen bygger dels på all den erfaring som er blitt samlet siden 1994 gjennom Sosialterapiutdannelsen på Vårdinge – en rent antroposofisk utdanning som nå nedlegges – og dels på den kunnskap og erfaring som er blitt arbeidet fram i "Interessforeningen för Kunskaps- och Metodutveckling i det psykososiala fältet" – her kalt KM.

Interessforeningen KM

Denne ideelle forening ble dannet 2002 som resultat av et mer enn 10 år langt statlig prosjekt. KMs formål er følgende:

KM har det uttalte formål å virke for at personal i det psykososiale arbeidsfeltet tilbys muligheter til en god grunnutdanning, videreutdanning, veiledning og støtte i arbeidet med å vurdere de egne innsatsene.

Foreningen skal virke for at samme muligheter til ovennevnte innsatser gis over hele landet. Foreningen skal virke for en konstruktiv debatt i utviklingen av psykososialt arbeid.

KM er idag virksomme i ungdomspleien, misbrukeromsorgen, LSS-omsorgen og eldreomsorgen.

Fortsetter på neste side

Arbeidsmetoden er – og har hele tiden vært – å arbeide fram forskjellige former for kunnskapsutvikling i samarbeid med det praktiske feltet. Da det idag kommer stadig tydeligere og mere uttalte krav på formell utdanning, samarbeider KM med Høyskolen. Konsekvensen er at vi nå kan tilby et stort antall formelt godkjente utdannelser som har oppstått utfra det praktiske og fra virksomheters behov.

Parallelt med kursutviklingen har det pågått et intenst arbeid med utviklingen av et *alternativt kunnskapssyn*. Under ledelse av universitetslærer Bo Eneroth (sosiolog) har et helt nytt kunnskapssyn tatt form. Vi føler nå at denne kan formuleres på et grunnleggende nivå, samtidig som vi er bevisste om at arbeidet med å utvikle nye pedagogiske arbeidsmåter egentlig bare befinner seg i begynnelsen.

Vårt kunnskapssyn kan beskrives og formuleres med utgangspunkt i EUs policy-dokument fra 2001, der man definerer kunnskap som følger:

Formell læring: læring som kjennetegnes av at det tilbys av en undervisnings- eller utdannelse-institusjon, strukturert (når det gjelder læringens mål, læretid eller støtte i læringen) og som leder fram til et avgangsbevis. Formell læring er tilsiktet av den studerende.

Uformell læring: læring som ikke gis av en undervisnings- eller utdannelsesinstitusjon og som kjennetegnes

Foto: Borgny Berglund

av at den ikke leder til ett avgangsbevis. Den er imidlertid strukturert (når det gjelder læringens mål, læretid eller støtte i læringen). Uformell læring er tilsiktet av den lærende.

Informell læring: læring som er resultat av daglige livsaktiviteter relatert til arbeid, familie eller fritid. Den er ikke strukturert (når det gjelder læringens mål, læretid eller støtte i læringen) og kjennetegnes av at den ikke leder til avgangsbevis. Informell læring kan være tilsiktet, men er for det meste ikke tilsiktet (eller skjer gjennom tilfeldigheter/slumpetreff).

Disse tre forskjellige typer av læresituasjoner foregår uuttalt i tre tilsvarende slags virkeligheter – der de innebærer tre helt ulike måter å kunne noe på.

Pleie-, omsorgs- og behandlingsarbeid – i praksis

I det praktiske arbeidet i det psykososiale feltet stilles idag høye krav både på virksomheter og på den enkelte medarbeideren eller lederen. Samfunnet danner lover som skal beskytte den enkelte pleie- eller omsorgsbrukeren, virksomheten stiller på den ene siden opp sine egne regler og må på den andre siden tilpasse seg til samfunnets krav. Den enkelte medarbeideren må ha kunnskap om den gjeldende lovgivningen, om virksomhetens mål – visjoner – kjerneverdier og, ikke minst, om de brukere man har som oppgave å arbeide med. Når verktøyene i denne typen av arbeid først og fremst er ”jeg selv”, kreves det også kunnskaper om meg selv, om den andre og om samspillet oss imellom. Nå begynner kanskje kompleksiteten å kunne anes av leseren?

Av den enkelte medarbeideren kreves altså kunnskaper om: arbeidet, om omverden, om forutsetninger, om andre mennesker – generelt, men framfor alt spesifikt, om den egne virksomheten, o.s.v. Men i den praktiske sfæren kommer man egentlig ingensteder hen med bare *kunnskaper om* – d.v.s. forestillinger om eller teori. Man må også ha en *kunnighet* i det arbeid man skal utføre. Akkurat som en håndverker. Pleie-, omsorgs- og behandlingsarbeid er også et håndverk som krever en

Foto: Borgny Berglund

hel samling av *ferdigheter*. Helt konkrete ferdigheter som f.eks. å kunne møte mennesker, kunne se seg selv i det konkrete møtet, kunne analysere etterpå, kunne være i nærhet og kunne holde distanse. Den moderne medarbeideren må dessuten kunne skrive dagsnotiser, forstå seg på datasystem, delta i planeringsarbeid, m.m. Man kan her forstå at listen over forskjellige ferdigheter som kreves kan gjøres lang.

Et tredje aspekt er den enkelte medarbeiderens – eller lederens – egne *evner* og egenskaper. Ikke i noen annen yrkesgruppe er den enkelte medarbeiderens egne evner, egenskaper og/eller vurderinger like viktige og sentrale. Hvordan jeg tenker, føler og handler har en helt avgjørende betydning. Hvordan jeg kan forholde meg i forskjellige situasjoner avhenger i høy grad av min evne til å håndtere dem. Det kan dreie seg om min følgeevne, min lytteevne, min evne til å oppfatte og tolke det som hender eller min måte å reagere på. Mine handlinger i møtet er avgjørende.

Altså, den menneskelige interaksjonen av mine egne kunnskaper og vurderinger, mine ferdigheter eller manglende ferdigheter og mine evner respektive manglende evner.

Alt dette skulle kunne sammenfattes med hjelp av modellen øverst på neste side:

Formell	Teoretisk	Kunnskap	Tanke	Begripelighet
Uformell	Praktisk	Ferdigheter	Handling	Håndterlighet
Informell	Filosofisk	Evner	Følelse	Meningsfullhet

Vi kan bare konstatere at hele mennesket må møtes i en pleie- eller behandlingssituasjon. Brukeren eller eleven tilbringer hele sitt liv innenfor rammene for virksomheten, iblant tidsbegrenset og iblant livet ut. Det går ikke å møte disse menneskene med en ensidig teori eller en ensidig metode. Et helhetssyn må utarbeides. I dagens "evidens-samfunn" oppfattes alle hentydninger om dette som vagt og uklart, og bestillere, kontrollerende myndigheter o.fl. krever en distinksjon i beskrivelsen av både teori og metode. Den akademiske verden og forskersamfunnet leter derfor febrilt etter den optimale metoden og den heldekkende teorien. Dette er en blindvei, mener vi.

En rimelig konsekvens av virksomhetenes situasjon bør være at også utdannelsessamfunnet inntar et helhetsperspektiv. Ovenstående modell er et forsøk på å belyse dette. KM har arbeidet fram og kultivert denne synsmåten under en 18-årsperiode og vi kan nå begynne å formulere dette kunnskapsperspektivet i mere generelle termer. *Den praktiske kunnskapen* begynner å formaliseres og teoretiseres. Da den i denne sammenheng beveger seg på et tankenivå, kan den bli begripelig for det store flertallet.

En pleie- og behandlingsevne krever en hel del ferdigheter som utvikles uformelt gjennom praksisen. Arbeidet og oppgavene i seg selv tvinger fram disse handlinger som leder til at de mange ganger umulige situasjoner en pleie- og behandlingsarbeider utsettes for, blir håndterbare. Disse ferdigheter kan utvikles også innenfor en formell og en uformell utdannelsessammenheng. Vi mener at disse aspekter må tas på fullt alvor i all kunnskapsutvikling.

En mere filosofisk, eller eksistensiell, dimensjon utvikles i selve livet og i hverdagens gjøremål på arbeidsplassen. Her påvirkes vi følelsesmessig og bruker våre egne evner. Om vi skal utvikle disse videre, kanskje t.o.m. for-

andre dem, er *følelsen av mening* nødvendig. Er vårt arbeid ikke meningsfullt, kommer vi ikke til å utvikles til det bedre. På samme måten blir det i en utdannelsessituasjon. Når innholdet i utdannelsen ikke har noen berøringspunkter med allerede innhentede erfaringer, innstiller det seg en følelse av meningsløshet. Utdannelsen blir da også helt meningsløs, i praksis. Den ikke-formelle kunnskapsbanken er altså helt nødvendig.

LSS-utdannelsen på Vårdinge

Utdannelsen bygger på denne synsmåten, helt inn i klasserommet. Det som den enkelte studerende har med seg av erfaringer, kunnskaper, ferdigheter og evner får komme til tale i en utveksling om teorier og andre kunnskaper som utgjør studieinnholdet. De rådende teoriene og de av disse utviklede metoder som finnes i vårt samfunn, møter de kunnskaper og erfaringer som har vokset fram i det antroposofiske arbeidet. Alt dette prøves mot den konkrete virkeligheten som deltagerne står inne i på sin arbeidsplass. Hvilken synsmåte har *jeg*? Hvilken metode bruker *vi* - egentlig?

Studentene står i stadig kontakt med lærerne gjennom en læreportal på Internet. Der får de nye oppgaver å arbeide med annenhver uke, der finnes litteraturen, og svarene på oppgavene legges også in der, slik at alle kan få del av hverandres tanker og funderinger. Arbeid i *gruppe* hjemme oppmuntres kraftig, som en fortsettelse på de livlige diskusjoner som finner sted under de ukelange blokkkursene på Vårdinge.

Blokkkursenes struktur følger på en markant måte den triale metoden, der det hele tiden veksler mellom teoretiske øvelser og kunstneriske og praktiske. Skriftlige eksamineringer skjer i slutten av hvert semester, og også de kunstneriske og praktiske øvelsene gir poeng.

Utdannelsen er en høyskoleutdanning, den gir opp til 30 høyskolepoeng/år. Den er en oppdragsutdanning på

deltid, knyttet til Managementseksjonen ved Tekniska Högskolan i Blekinge. I skrivende stund er kursplanene for de to første årene godkjente av Høgskolen, for de to følgende læreårene er de under utarbeidelse. I disse kursplanene inngår også kurslitteratur av antroposofisk opprinnelse, som f.eks. bøkene "Teosofi" og "Helsepedagogisk kurs".

Sluttord

KM:s oppdrag og intensjoner skulle kunne sammenfattes med noen åpne spørsmål:

- Hvordan kan vi i en utdannelsessituasjon støtte de ikke-formelle og uformelle kunnskapsprosesser som skjer i en organisasjon?
- Hvordan kan KM enda bedre støtte den ikke-formelt og uformelt lærende virksomheten og på den måten, dels bidra til en formell kompetanse som også efterspørres av samfunnet, dels tydeliggjøre den erfaringsbaserte kunnskap som allerede finnes der?
- Hvordan kan vi ytterligere bidra til å skape balanse mellom de forskjellige kunnskapsperspektivene som EU formulerer?
- Hvordan kan vi med støtte av utdanning og samarbeid støtte og utvikle rettssikkerheten og kvaliteten for de klienter, brukere, venner som havner i pleie- og omsorgsfeltet?
- Hvordan kan vi føre en dialog med utdanningsansvarlige i de forskjellige virksomhetene?
- Hvordan kan vi på sikt påvirke utdannelsessamfunnet?

Om disse spørsmålsstillinger også kan omfatte ansvarlige utdannere, utdannings-samordnere og virksomhetsutviklere innenfor den antroposofiske bevegelsen, kan vi sammen formulere et tydelig og konkret forskningsoppdrag for framtiden.

LSS-utdannelsen er nå inne på sitt andre år med sin første gruppe. Vi sikter på å starte neste gruppe i januar 2011. Ta gjerne kontakt med oss:

Jon Geelmuyden

jgsoc@tele2.se
0046 707 44 11 10

Björn Bolin

intresseforeningen.km@gmail.com
0046 706 16 34 14

Henvisning til lovverk og intensjoner vedrørende utdanning

FN-Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Tekst Rigmor Skålbolt

Artikkel 24 omhandler utdanning. Her er noen setninger som har betydning for vårt fagfelt:

«Partene erkjenner at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til utdanning. Med sikte på å virkeliggjøre denne rettigheten uten diskriminering, og på basis av like muligheter, skal partene sikre et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer, samt livslang læring som tar sikte på:

a) at menneskets muligheter og forståelsen av dets verdighet og egenverdi utvikles fullt ut, og at respekten for menneskerettighetene, de grunnleggende friheter og det menneskelige mangfold styrkes.

b) at mennesker med nedsatt funksjonsevne får utvikle sin personlighet, sine anlegg og sin kreativitet, så vel som sine psykiske og fysiske evner, fullt ut.

c) at mennesker med nedsatt funksjonsevne blir i stand til å delta aktivt i et fritt samfunn.

Retten til å sikre et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer er her meget tydelig formulert. En kan også lese av disse rettighetene at det er elevens utviklingsbehov som skal sette premissene i skolen.

I samme artikkel punkt 5 heter det «at mennesker med nedsatt funksjonsevne får tilgang til høyere utdanning, yrkesrettet opplæring, voksenopplæring og livslang læring uten diskriminering og på lik linje med andre. For dette formål skal partene sikre rimelig tilrettelegging for mennesker med nedsatt funksjonsevne.»

Når FN-konvensjonen blir ratifisert av Norge (sannsynligvis i 2012), vil mennesker med utviklingshemning ha lovpålagte rettigheter slik det formuleres i konvensjonen.

Foto: Borgny Berglund

Når det gjelder medarbeidernes faglige utvikling vil jeg peke på følgende:

I forslag til **ny kommunal helse- og omsorgslov** som nå er sendt ut til høring står det bl.a. i

Kapitel 8. Undervisning, praktisk opplæring og utdanning

§ 8 – 1 «Enhver kommune plikter å medvirke til undervisning og praktisk opplæring av helse- og omsorgspersonell, herunder også videre- og etterutdanning.»

§8 – 2 «Kommunen skal medvirke til at ansatte som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven i privat virksomhet innen dens helse- og omsorgstjeneste får adgang til nødvendig videre- og etterutdanning.»

Howdan kan vår utdanning i framtida bidra i forhold til dette lovforlaget?

Lovforslaget er sendt ut til høring med frist for uttalelse 18.januar 2011.

Videre viser jeg til et **informasjons- og utviklingsprogram** som ble presentert av Audun Lysbakken, Barne-, likestillings- og inkluderingsminister; i oktober i år.

Her oppsummeres 4 hovedmål i forbindelse med «Rett til et selvstendig liv og å være en del av samfunnet»:

Skape større bevissthet på politisk, administrativt og faglig nivå, både sentralt og lokalt, om gjeldende politikk og relevant lovgivning for mennesker med utviklingshemning.

Videreutvikle politikken og formidle kunnskap om gode praktiske løsninger på alle aktuelle områder.

Bidra til systematisk innsamling av data om levekår som kan belyse i hvilken grad man når målene for politikken for mennesker med utviklingshemning og innsatsen innen ulike tjenestegrener.

4. Styrke utdanning, fagutvikling, forskning og veiledning av tjenesteutøvere.

Dette utviklings- og utviklingsprogrammet skal holdes i regionale sammenkomster.

Jeg ser et stort behov for å holde oss orientert og være delaktig i den videre utviklingen.